

3. Барахтян М.М. Особливості творчої професійної діяльності соціально-го педагога // Наука і сучасність. — К. : Логос, 2004. — Т. 43. — С. 12-20.
4. Булатова О.С. Педагогический артистизм : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. — М. : Издат. центр “Академия”, 2001. — 240 с.
5. Гишпиус С.В. Тренинг развития кретивности. Гимнастика чувств /Сергей Васильевич Гишпиус. — СПб : Речь, 2001. — 346 с. — (Психологический тренинг).
6. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя. — М. : Педагогика, 1987. — 160 с.
7. Зязюн И.А., Кривонос И.Ф., Тарасевич Н.Н. Основы педагогического мастерства / И.А.Зязюн, И.Ф.Кривонос, Н.Н.Тарасевич. — М. : Просвещение, 1989. — 302 с.
8. Ильев В.А. Технология театральной педагогики в формировании и реализации замысла школьного урока: учебное пособие для учителей средних школ и студ. пед. ин-тов / В.А.Ильев. — М. : Аспект Пресс, 1993. — 127 с.
9. Казачков С. А. Дирижёрский аппарат и его постановка. — М. : МУЗ-ГИЗ, 1967. — 162 с.
10. Лазарев М.О. Основи педагогічної творчості : навчальний посібник для пед. ін-тів. — Суми : ВВП “Мрія”-ЛТД, 1995. — 212 с.
11. Майковская Л.С. Подготовка будущего учителя музыки к художественно-коммуникативной деятельности (артистизм действий). Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. — М. : МГУ, 1992. — 16 с.
12. Ожегов С.И. Словарь русского языка: 70000 слов / Под ред. Н.Ю. Шведовой. — 22-е изд., стер. — М. : Рус. яз., 1990. — С. 36.
13. Падалка Г.М. Естетична культура майбутніх вчителів та умови її формування / Галина Микитівна Падалка // Вища і середня педагогічна освіта. — К., 1991.— №15. — С. 56-67.
14. Словарь современного русского литературного языка : в 20 т./ АН СССР. Ин-т рус. яз.; Гл. ред. К.С.Горбачевич. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Рус. яз. — Т. 1: А-Б. — 1991. — С. 234.

АКМЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

УДК 378.016:78-051:37.015.31

Аксиніна Н.М.

У статті розглянуто акмеологічні особливості розвитку креативного мислення майбутніх учителів музики, що сприяє професійному саморозвитку, підвищенню продуктивності музично-педагогічної діяльності, а також становленню індивідуальності особистості, досягнення найвищих і найкращих показників.

***Ключові слова:** акмеологічний підхід, креативне мислення, вчитель музики.*

АКМЕОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ

Аксинина Н.Н.

В статье рассматриваются акмеологические особенности развития креативного мышления будущих учителей музыки, что способствует профессиональному развитию, повышению продуктив-

ности музыкально-педагогической деятельности, а также становлению индивидуальности личности и достижением высоких и наилучших показателей.

Ключевые слова: акмеологический подход, креативное мышление, учитель музыки.

ACMEOLOGICAL ASPECT FOR THE DEVELOPMENT OF CREATIVE THINKING OF THE FUTURE TEACHERS OF MUSIC

Aksinina N.M.

The article considers the acmeological features of development of creative thinking of the future teachers of music, which contributes to, for professional development, increasing the productivity of the musical activities, and establishment of the personality, achievement of the highest and best performance.

Key words: acmeological approach, creative thinking, music teacher.

Суттєвим аспектом теоретичних засад модернізації освіти є дослідження її акмеологічних перспектив. У роботах Б.Ананьєва, О.Бодальова, А.Деркача, Н.Кузьміної та ін. розкриваються проблеми саморозвитку, творчої активності, самореалізації. В умовах відродження й розбудови системи освіти України, як зазначається у Державній національній програмі “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), проблема розвитку творчого мислення та інтелектуальних можливостей майбутнього покоління надзвичайно актуальна. Розвиток науки й культури у нових умовах ставить нагальне завдання – формування творчого потенціалу нашого суспільства. У зв’язку з цим підвищується соціальна відповідальність загальноосвітньої школи і перш за все вчителя. Адже лише творча, високоінтелектуальна особистість учителя може сформувати свідомих громадян, освічену, творчу особистість української держави.

Одним із показників професійної спрямованості вчителя є усвідомлення ним своєї діяльності як безперервного процесу розв’язання педагогічних задач з метою розвитку особистості учня. Саме у процесі розв’язання педагогічних задач виявляється креативне мислення вчителя, зумовлене особливостями розумової діяльності і характером його професійної праці. Особливості творчого мислення вчителя визначаються загальною стратегією педагогічної праці, її “надзадачею”, котра полягає в тому, щоб, залучивши учня до діяльності і спілкування, зробити його суб’єктом цієї діяльності.

Meta statum – розкрити можливості розвитку професійно-творчого мислення майбутніх учителів музики.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що формування креативного мислення відбувається значно складніше, ніж оволодіння знаннями. Це виражається в невмінні студентів приймати самостійні рішення, відійти від вивченого зразка, висловлювати незалежні судження в тих або інших педагогічних ситуаціях, передбачати можливі результати взаємодії з колективом, окремою особистістю.

Молоді вчителі часто не вміють формулювати педагогічні задачі та знаходити оптимальні варіанти їх розв’язання на основі отриманих у ВНЗ знань. У їх діяльності переважає так званий “заходовий підхід”, вони не розв’язують

задачі, а планують і проводять різні заходи. Такий підхід – форма прояву авторитарності школи та вчителя, свідчення того, що молодий педагог ототожнює навчання й виховання з примусовим впливом дорослого на дитину. Таким чином, отримані дані свідчать про наявність недоліків у розвитку креативного мислення майбутнього учителя музики.

Проблема формування мислення знайшла широке відображення у психолого-педагогічній літературі. Серед досліджень цього напрямку виділяються ті, що розкривають феномен мислення (Б.Ананьєв, А.Брушлинський, Л.Виготський, Г.Костюк, О.Леонтьєв, С.Рубінштейн, Б.Теплов). Деякі істотні аспекти мислення розробляється з позиції підготовки вчителя в системі безперервної педагогічної освіти (А.Алексюк, Н.Кузьміна, Ю.Кулоткін, В.Сластьонін); формування і розвитку педагогічної майстерності, педагогічних умінь (О.Абдулліна, І.Зязюн, С.Сисосєва). Становлять інтерес різноманітні психологічні та філософські концепції мислення, відображені у працях зарубіжних учених (Дж.Гілфорд, У.Джемс, Дж.Дьюї та ін.).

Феномен творчості, розвитку творчої особистості, створення умов, за яких ці процеси протікають більш успішно, – значимі явища в сучасній теорії та практиці. У науці творчість досліджується як вид діяльності, процес і продукт. Як відомо, існують види діяльності, що виконуються стандартно, але в які з ініціативи виконавця може вноситися творчий початок – удосконалення способу діяльності, винахід і тощо. У цих видах творчості, як правило, відбувається тривалий пошуковий і підготовчий період, який закінчується винаходом або відкриттям. Таке однократне відкриття не вимагає повторення, а тільки тиражування.

Інші види діяльності вимагають постійної готовності до пошуку індивідуального творчого стилю, оскільки нестандартні ситуації можуть виникнути несподівано. Цей тип творчості, оперативний, необхідний педагогам, організаторам, продуктом якого є знаходження нового способу дії, неповторного й конкретного, вимагає постійної напруги й готовності до пошуку. Він вимагає контакту з середовищем, що постійно змінюється. Особливо це стосується педагогічного процесу, коли виникають нестандартні, критичні ситуації або необхідно оперативно змінити спосіб викладення матеріалу.

Наступний вид діяльності належить до розряду так званих художньо-творчих, що припускає обов'язкове привнесення новизни й оригінальності в кожний кінцевий продукт діяльності. Цей вид на тлі інших має свою специфіку. Мистецтво завжди органічно пов'язане з індивідуальністю та особистістю художника, композитора. Твори мистецтва не можуть повторюватися, як і будь-яка індивідуальність, ні за змістом, ні за формою й вимагають нового в кожному музичному творі, картині тощо. Мистецтво, відображаючи конкретний і неповторний час, наче фіксує його. Для цього потрібне постійне поглиблене пізнання реальності, вироблення потреби до пізнання й удосконалення. У процесі підготовки майбутніх учителів музики, яка сприяє особистісному акмеологічному становленню, важливою є креативна діяльність, результат якої полягає не лише у матеріальних та духовних цінностях, а в особистісному перетворенню у ході створення не тільки суб'єктивно, але й об'єктивно нового продукту [2, с.124]. Акмеологія є міждисциплінарною наукою про закономірності і фактори досягнень вершин професіоналізму, творчого довголіття людини.

На думку вчених (В.Андрєєв, А.Деркач, Н.Кузьміна та ін.), акмеологічний підхід полягає в обґрунтуванні теоретичних питань професіоналізму та продуктивної діяльності майбутнього фахівця. Сутність застосування акмеологічного підходу полягає у комплексному дослідженні цілісності суб'єкта, котрий проходить ступінь зрілості, «коли його індивідуальні, особистісні та суб'єктивно діяльнісні характеристики вивчаються у єдності, в усіх взаємозв'язках, з метою сприяння досягнення ним вищих рівнів розвитку» [1, с.236]. Необхідною умовою сучасної акмеологічної освіти є процес інтенсивного зростання особистості, її прогресивної спрямованості до постійного самовдосконалення, а результатом виступає високопрофесійно підготовлений фахівець, тобто особистість, що мислить професійно, компетентно та креативно.

Доцільно зазначити, що акмеологічною парадигмою сучасної освіти виступає суб'єктний підхід, адже системоутворюючим фактором акмеологічної системи є особистість. Цей принциповий науковий підхід розроблений С.Рубінштейном, який центром організації буття визначив суб'єкта, розкривши його здатність до саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації, до досягнення найвищого оптимального рівня розвитку [4, с.5]. У зв'язку з цим, доцільно зазначити, що акмеологічна спрямованість навчання полягає у зміні ціннісних орієнтацій особистості, формуванні установки на творче освоєння нових знань, продуктивне їх впровадження та використання.

З акмеологічної точки зору найбільш близькою до пояснення суті розвитку особистості є позиція О.Ф. Лазурського (характеролога), який підкреслював, що головне в людині — це «багатство особистості», тобто різноманітність і складність психічних явищ і здібностей. Під розвитком особистості О.Ф. Лазурський розумів «... максимум розвитку здібностей і обдарованості, їх збагачення» [3, с.751], підкреслюючи цим рівноправність набутого і потенційного. Бо саме в акмеології потенціал особистості розглядається як система ресурсів, що постійно поповнюється і відновлюється. Особистісний розвиток відбувається перш за все тоді, коли поповнюються знання, розширюється світогляд, удосконалюються інтелектуальні вміння, а також важливим аспектом акмеологічного розвитку майбутнього учителя музики є розвиток креативного мислення. Також важливо зазначити, що сьогодні інформаційна освіта поступається місцем освіті, де основними стають універсальні засоби розумової діяльності та особистої техніки творчості мислення майбутніх учителів музики. Креативна освіта відходить від механічного перенесення знань, а за основу взята пошукова діяльність студентів, що ідуть шляхами наукового дослідження до встановлення фактів, формування проблем, гіпотез і аж до вирішення їх і пояснення.

Акмеологічний підхід розглядає розвиток у процесі всього життя людини. У зв'язку з цим він опирається на ті психологічні концепції особистості, які пов'язували і розвиток, і саму сутність особистості з масштабом часу і простору всього життєвого шляху особистості. У вітчизняній психології — це теорії життєвого шляху С. Рубінштейна і життєвого циклу Б. Ананьєва, у зарубіжній — теорія життєвого шляху Ш. Бюлер (хоча вона також, піддавалася впливу фрейдизму, акцентувала вирішальну роль дитинства у розвитку особистості); теорія життєвого розвитку Е. Еріксона, який виявив важливі якісні новоутворення кожного життєвого етапу (розвитку індивіда, особистості), і особли-

во підкреслював роль і якість особистісної зрілості (аналогічно на етапах розвитку тілесності, самості і так далі) Т. Олпорт, він у основі альтернативи мінімізує минуле, віддаючи провідну роль майбутньому. У межах феноменологічного підходу «гештальт-терапія» також не абсолютизує роль минулого, тоді як на перший план виходить саме переживання і процес подолання суперечностей «тут і тепер», що закріплюється як патерн поведінки в майбутньому.

Аналогом акмеологічного підходу до особистості є теорія К. Роджерса, бо він розглядає індивіда в його розвитку і взаємодії з реальністю, який керується вродженими тенденціями організму до розвитку своїх можливостей, що забезпечують його збереження. Сам К. Роджерс так формулює гіпотезу свого підходу: «Людина володіє в самій собі великими ресурсами для самопізнання, зміни «Я-концепції», цілеспрямованої поведінки, а доступ до цих ресурсів можливий тільки в тому випадку, якщо створюється визначений клімат сприятливих психологічних установок» [5].

Таким чином, Е. Еріксон, Т. Олпорт, К. Роджерс і Ф. Перлз, залишаючись у межах психологічних теорій, розробили певні принципи, що відповідають сутності акмеологічного підходу до особистості. Зріла особистість в процесі становлення самостійно обирає чи змінює зовнішню ситуацію свого розвитку, а завдяки цьому змінює і себе. Структура психофізіологічного розвитку дорослих поєднує періоди піднесення, спадів і стабілізації функцій. Зрілий вік є періодом практичного, професійного життя людини. Постановка життєвих цілей ґрунтується на принципах та ідеалах, визначених на попередньому етапі, а також на життєвих планах людини. Труднощі, що супроводжують певні етапи життя, долаються бажанням самої людини розвиватися, ставати більш зрілою і відповідальною. Основними акмеологічними механізмами досягнення «акме» в різних сферах життєдіяльності вважають саморозвиток, самовдосконалення, самоосвіту, самоконтроль.

Тож актуальність психолого-акмеологічного дослідження креативного мислення в сучасному суспільстві та системі освіти обумовлена цілою низкою передумов. Модернізація сучасної освітньої системи направлена на розвиток творчого мислення, необхідного для вирішення загальнолюдських проблем (А.Г.Асмолов, Дж.Гілфорд, Є.Г.Григоренко, Т.В.Корнілова, Дж.Міллер, Я.А.Пономарьов, Р.Стернберг, Б.М.Теплов, О.К.Тихомиров, Е.Торренс, К.А.Торшина, М.А.Холодна, М.Г.Ярошевський та ін.). Необхідність акмеологічного підходу в навчально-виховному процесі очевидна, оскільки суспільство очікує від вищої школи, що її молоді фахівці будуть комунікабельними, креативно мислячими, самостійними особистостями, які прагнуть до успіху і уміють самостійно будувати індивідуальну траєкторію розвитку та самовдосконалення.

У висновках доцільно зазначити, що в процесі навчання майбутніх учителів музики велике значення має розвиток креативної особистості загалом і креативного мислення зокрема, оскільки більшість студентів не володіють прийомами інтуїтивного образного пізнання, не вміють логічно розмірковувати в проблемних ситуаціях, не вбачають протиріч в теоретичних положеннях різних авторів і недостатньо підготовлені експериментально здійснювати перевірку власних гіпотез, що в цілому перешкоджає становленню креатив-

ного мислення майбутніх учителів музики. Тому на сучасному етапі все більш актуальною постає проблема дослідження та вивчення акмеологічних особливостей розвитку креативного мислення.

Література

1. Деркач А.А. Акмеологические основы развития профессионализма. — М. : Изд-во Московского психолого-социального ин-та; Воронеж : НПО «МО-ДЭК», 2004. — 752 с.
2. Козир А.В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти : монографія. — К. : НПУ, 2008. — 378 с.
3. Лазурский А.Ф. Классификация личностей : Психология индивидуальных различий. Хрестоматия / [Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер и В.Я. Романо-ва]. — М. : ЧеРо, 2000. 796 с.
4. Москаленко В.Г. Теоретичний та методичний аспекти інтерпретації: Автореф. дис... д-ра мистецтвознавства: 17.00.02 — К. : КДК імені П.І.Чайковського. — К., 1994. — 24 с.
5. Роджерс К.Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека. / К.Роджерс : Пер. с англ. — М. : Издательская группа «Прогресс», «Универс». 1994. — 480 с.

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕМПАТІЇ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ДИТЯЧИХ ХОРІВ

УДК 378.016:78.071.4-051:159.942

Гавран І.А.

У статті здійснений функціональний аналіз емпатії майбутніх керівників дитячих хорових колективів. Основними функціями виокремлені: світоглядна, когнітивна, комунікативна, креативна, гедоністична.

Ключові слова: емпатія, музично-педагогічна діяльність, керівник хорового колективу, диригент, мистецтво.

ФУНКЦИОНАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ЭМПАТИИ БУДУЩИХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ ДЕТСКИХ ХОРОВ

Гавран И.А.

В статье осуществлен функциональный анализ эмпатии будущих руководителей детских хоровых коллективов. Основными функциями выделены: мировоззренческая, когнитивная, коммуникативная, креативная, гедонистическая.

Ключевые слова: эмпатия, музыкально-педагогическая деятельность, руководитель хорового коллектива, дирижер, искусство.

FUNCTIONAL ANALYSIS OF EMPATHY FUTURE LEADERS OF CHILDREN'S CHOIRS

Gavran I.A.

The article is devoted to functional analysis of empathy future leaders of children's choral collectives. The main allocated vision, cognitive, communicative, creative, hedonic function.